

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย

1. หลักการและเหตุผล

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ผ่านระบบธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ ทั้งนี้รัฐบาลเล็งเห็นว่า เกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะยากจน และมีหนี้สินมาก ดังนั้นการลดภาระหนี้ของเกษตรกรรายย่อยจึงเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีเงินออมและเงินลงทุนที่จะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น จนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะชำระหนี้เงินกู้คืนให้แก่ ธ.ก.ส. ได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ โดยรัฐบาลคาดหวังว่า หากสามารถฟื้นฟูเกษตรกรรายย่อยให้ทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว จะส่งผลต่อการบริโภคสินค้าและบริการภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น จนสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศได้ในที่สุด

2. สาระสำคัญของโครงการ

2.1 คุณสมบัติของเกษตรกรรายย่อย

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2544 เห็นชอบคุณสมบัติของเกษตรกรที่จะได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ ผ่านระบบ ธ.ก.ส. นั้น จะต้องมีความสอดคล้องดังต่อไปนี้

ก) เป็นเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. หรือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่เป็นลูกค้าและใช้บริการเงินกู้โดยตรงกับ ธ.ก.ส. หรือเป็นเกษตรกรที่รับภาระหนี้แทนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในฐานะผู้ค้ำประกัน ก่อนวันที่ 1 เมษายน 2544 โดยเกษตรกรต้องแสดงความจำนงขอเข้าร่วมโครงการให้แล้วเสร็จในวันที่ 30 มิถุนายน 2544

ข) เป็นเกษตรกรที่ไม่เคยถูก ธ.ก.ส. ดำเนินคดีในฐานะผู้กู้มาก่อน

ค) เป็นเกษตรกรที่มีภาระหนี้เงินกู้คงเหลืออยู่กับ ธ.ก.ส. ในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท (ไม่นับรวมภาระหนี้เงินกู้ตามโครงการที่เป็นนโยบายของรัฐบาล และไม่นับรวมดอกเบี้ยเงินกู้)

ทาง ธ.ก.ส. ได้สำรวจข้อมูลเกษตรกรที่อยู่ในข่ายได้รับการช่วยเหลือทั่วประเทศพบว่า ณ วันที่ 31 มีนาคม 2544 มีเกษตรกรที่อยู่ในข่ายได้รับความช่วยเหลือทั้งสิ้นจำนวน 2,379,788 ราย คิดเป็นร้อยละ 83 ของเกษตรกรลูกค้าที่มีหนี้เงินกู้อยู่กับ ธ.ก.ส. ทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง

ชั้นลูกค้า	ราย	ล้านบาท
ลูกค้าที่ไม่มีปัญหาหนี้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.	1,362,411	54,502
ลูกค้าที่เป็นลูกค้าใหม่, ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างหนี้จาก ธ.ก.ส. แล้ว	502,159	16,208
ลูกค้าที่มีหนี้เงินกู้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.	515,218	23,346
รวม	2,379,788	94,056

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.2 แนวทางการช่วยเหลือและสิทธิประโยชน์

เกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามข้อ 1 สามารถเลือกที่จะรับความช่วยเหลือตามทางเลือกที่โครงการกำหนดไว้ 2 ทางคือ ทางเลือกที่ 1 เกษตรกรขอพักชำระหนี้ และทางเลือกที่ 2 เกษตรกรขอลดภาระหนี้ ซึ่งรายละเอียดและสิทธิประโยชน์ของแต่ละทางเลือกมีดังนี้

ทางเลือกที่ 1 : พักชำระหนี้

เกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้จะได้รับการพักชำระต้นเงินกู้เป็นเวลา 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2544 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2547 โดยในระหว่างที่พักชำระหนี้ นั้น รัฐบาลจะเป็นผู้รับภาระดอกเบี้ยเงินกู้แทนเกษตรกรทั้งหมด ส่วนดอกเบี้ยเงินกู้ที่มีก่อนการพักชำระหนี้ เกษตรกรจะต้องเป็นผู้ชำระเอง ทั้งนี้เกษตรกรจะไม่ได้รับสิทธิในการขอกู้เงินใหม่ แต่จะได้รับสิทธิในการฟื้นฟูการประกอบอาชีพตลอดระยะเวลาการพักหนี้ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรสามารถขอยกออกจากโครงการก่อนครบกำหนดได้ นอกจากนี้ สำหรับเกษตรกรที่มีการออมเงินฝากไว้กับ ธ.ก.ส. จะได้รับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1 ต่อปี เป็นเวลา 3 ปี ในวงเงินไม่เกินรายละ 50,000 บาท อีกด้วย

ทางเลือกที่ 2 : ลดภาระหนี้

สำหรับเกษตรกรที่ขอลดภาระหนี้จะได้รับการลดดอกเบี้ยจากรัฐบาลในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี เป็นเวลา 3 ปี, ได้รับการเลื่อนชั้นคุณภาพลูกค้ำสูงขึ้น และได้รับการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลงอีกชั้นละร้อยละ 1 ต่อปี จนถึงลูกค้ำชั้นเยี่ยม นอกจากนี้ยังได้รับสิทธิประโยชน์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการกู้เงินฉุกเฉินพิเศษวงเงินไม่เกิน 30,000 บาท สิทธิในการกู้เงินใช้จ่ายในการประกอบอาชีพวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท สิทธิในการจับรางวัลทุนการศึกษาหรือทุนประกันชีวิต ทุนละ 3,000 บาท และสิทธิในการฟื้นฟูการประกอบอาชีพ เป็นต้น อีกทั้งเกษตรกรที่มีการออมเงินฝากไว้กับ ธ.ก.ส. ก็จะได้รับสิทธิเช่นเดียวกับเกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้

2.3 ผลประโยชน์จากโครงการ

ประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากโครงการ ในกรณีของเกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้ นั้น นอกจากจะได้รับการพักชำระต้นเงินกู้เป็นเวลา 3 ปีแล้ว ยังได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระดอกเบี้ยเงินกู้ก็ด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้ยากจนในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ หากเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูการประกอบอาชีพแล้ว ก็จะช่วยฟื้นฟูฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ยั่งยืนได้ รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวอีกด้วย ส่วนเกษตรกรที่ขอลดภาระหนี้ นอกจากจะได้รับการผลตอบแทนพิเศษด้วยการลดภาระหนี้ลงในอัตราร้อยละ 3 ปีแล้ว ยังได้รับสิทธิในการกู้เงินเพิ่ม ตลอดจนสิทธิในการกู้เงินตามโครงการต่างๆ อีกด้วย ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจและส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความตั้งใจสามารถชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด อันจะช่วยให้รักษาวินัยทางการเงินในชนบทไว้ได้

3. ผลการดำเนินโครงการ

นับตั้งแต่ที่ทาง ธ.ก.ส. ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรแสดงความจำนงในการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้เกษตรกรนั้น ผลการดำเนินโครงการดังกล่าวผ่านระบบ ธ.ก.ส. มีความคืบหน้าไปเป็นอย่างมาก โดยข้อมูลยอดสะสม ณ วันที่ 30 เดือนกันยายน 2544 มีรายละเอียดดังแสดงในตาราง

กอง	พักชำระหนี้		ลดภาระหนี้		รวมทั้งโครงการ	
	ราย	ล้านบาท	ราย	ล้านบาท	ราย	ล้านบาท
กองกิจการสาขา 1	288,239	14,640.51	340,471	13,478.27	628,710	28,118.78
(ภาคเหนือ)	(24.60)	(27.60)	(29.91)	(32.64)	(27.22)	(29.81)
กองกิจการสาขา 2	592,991	23,430.11	554,546	17,767.92	1,147,537	41,198.03
(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	(50.60)	(44.18)	(48.72)	(43.03)	(49.68)	(43.68)
กองกิจการสาขา 3	81,291	4,267.88	106,689	4,551.08	187,980	8,818.96
(ภาคกลางและตะวันออก)	(6.94)	(8.05)	(9.37)	(11.02)	(8.14)	(9.35)
กองกิจการสาขา 4	209,296	10,700.01	136,443	5,492.68	345,739	16,192.69
(ภาคใต้และภาคตะวันตก)	(17.86)	(20.17)	(12.00)	(13.31)	(14.96)	(17.16)
ทั้งประเทศ	1,171,817	53,038.51	1,138,149	41,289.95	2,309,966	94,328.46

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือสัดส่วนต่อทั้งประเทศ มีหน่วยเป็นร้อยละ

ที่มา : ฝ่ายกิจการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากตารางข้างต้นพบว่า ณ สิ้นเดือนกันยายน 2544 มีจำนวนเกษตรกรเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้แล้ว จำนวน 2,309,966 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.07 ของจำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2,379,788 ราย โดยมีต้นทุนกู้คงเป็นหนี้รวม 94,328.46 ล้านบาท ทั้งนี้จำแนกเป็น เกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้จำนวน 1,171,817 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.73 ของจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีต้นทุนกู้คงเป็นหนี้รวม 53,038.51 ล้านบาท ส่วนเกษตรกรที่ขอลดภาระหนี้มีจำนวน 1,138,149 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.27 ของจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีต้นทุนกู้คงเป็นหนี้รวม 41,289.95 ล้านบาท

หากพิจารณาแยกเป็นรายภาคจะพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ในส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณร้อยละ 49.68 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ทั้งนี้มีสัดส่วนของเกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้และลดภาระหนี้พอๆ กัน รองลงมาคือ เกษตรกรที่อยู่ในภาคเหนือ เกษตรกรที่อยู่ในภาคใต้และภาคตะวันตก และเกษตรกรที่อยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก คิดเป็นร้อยละ 27.22 14.96 และ 8.14 ตามลำดับ

สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการนั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเกษตรกรไปรับจ้างทำงานในต่างจังหวัด รองลงมาคือ เกษตรกรลูกค้าไม่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ ที่ประชุมกลุ่มเกษตรกรลูกค้ามีมติไม่รับรองให้เข้าร่วมโครงการ ลูกค้ามีเหตุผิดปกติส่วนตัว เช่น ตาย จำคุก บวช ป่วยหนัก ถูกดำเนินคดี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลูกค้าบางส่วนไปรับจ้างทำงานในต่างประเทศอีกด้วย

4. ผลกระทบของโครงการที่มีต่อ ธ.ก.ส.

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ของเกษตรกรรายย่อย ผ่านระบบ ธ.ก.ส. นั้น ไม่ทำให้ ธ.ก.ส. ได้รับความเสียหายในการดำเนินงานแต่อย่างใด เหตุผลสนับสนุนก็คือ รัฐบาลมีแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานของ ธ.ก.ส. ดังนี้

ก) รัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณ สำหรับจ่ายเป็นค่าดอกเบี้ยแทนเกษตรกร ชดเชยให้แก่ ธ.ก.ส. เป็นเวลา 3 ปี รวมทั้งจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่ ธ.ก.ส. ต้องจ่ายเพิ่มจากการดำเนินงานตามปกติอีกในวงเงินปีละประมาณ 6,000 ล้านบาท

ข) ในอนาคต รัฐบาลจะพิจารณาเพิ่มทุนดำเนินงานแก่ ธ.ก.ส. เพื่อใช้ในการขยายสินเชื่อ ทั้งในรูปแบบเงินค้ำหุ้นและทุนดำเนินงานอื่นๆ

5. บทบาทของโครงการต่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

การที่รัฐบาลใช้โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้แก่เกษตรกรรายย่อยนั้น ก็เพื่อให้เกษตรกรมีเงินออมและเงินลงทุนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาอาชีพ จนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะชำระหนี้คืนแก่ ธ.ก.ส. เมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งโครงการดังกล่าวจะช่วยในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในระยะยาวหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ว่า

ก) ตัวเกษตรกรเองมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูการประกอบอาชีพหรือไม่เพียงใด และ

ข) รัฐบาลต้องมีแผนฟื้นฟูรองรับและสามารถดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ หากเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะใช้โอกาสดังกล่าวทำการปรับปรุงและฟื้นฟูการประกอบอาชีพตามที่รัฐบาลสนับสนุนอย่างจริงจัง ก็จะสามารถฟื้นฟูฐานะความเป็นอยู่ได้ และช่วยแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าปัญหาหนี้สินของเกษตรกรยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่นๆ อีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคาสินค้าเกษตร หรือนโยบายเกี่ยวกับที่ดินทำกิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สำหรับหนี้สินที่อยู่นอกระบบนั้น เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ หากมีความตั้งใจในการฟื้นฟูการประกอบอาชีพแล้ว ก็จะช่วยลดภาระหนี้นอกระบบได้ในระดับหนึ่ง ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. ที่ต้องพึ่งพาเงินนอกระบบอยู่นั้น จะไม่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการดังกล่าว

6. โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้จะช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในระยะยาวได้หรือไม่ นอกจากจะขึ้นกับความตั้งใจของตัวเกษตรกรเองแล้ว ในส่วนของรัฐบาลก็ต้องมีแผนฟื้นฟูรองรับโครงการดังกล่าวด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ทางรัฐบาลได้มีการจัดตั้งโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ขึ้น เพื่อให้เกษตรกรจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถชำระหนี้คืนแก่ ธ.ก.ส. เมื่อสิ้นสุดโครงการ

โดยแนวทางในการจัดทำแผนฟื้นฟูการประกอบอาชีพนั้น หลังจากที่เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้ว เกษตรกรต้องตัดสินใจเลือกทำการผลิตประเภทใดประเภทหนึ่งที่เหมาะสมกับกำลังความสามารถของครอบครัว ทั้งนี้ ทาง ธ.ก.ส. เป็นผู้รวบรวมข้อมูลการตัดสินใจการผลิตของเกษตรกรให้แก่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2544 เพื่อที่ทางกระทรวงจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปจัดทำแผนฟื้นฟูให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 กันยายน 2544 โดยได้ตั้งเป้าฟื้นฟูในปี 2544 จำนวน 131,951 ราย และปี 2545 จำนวน 800,000 ราย (มติคณะรัฐมนตรี, 17 กรกฎาคม 2544) ทั้งนี้ได้อนุมัติงบประมาณรายจ่ายปี 2545 เป็นจำนวนเงิน 1,535.41 ล้านบาท ด้วย (มติคณะรัฐมนตรี, 7 สิงหาคม 2544)

7. ผลการดำเนินงานโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้

คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการดำเนินงานโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังพักชำระหนี้ ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2544 สรุปได้ความว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการช่วยเหลือฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรทั่วประเทศใน 4,348 ตำบล โดยมีเกษตรกรมาขึ้นแสดงความจำนงจำนวน 128,247 ราย ในที่นี้เป็นเกษตรกรที่จัดทำแผนฟื้นฟูแล้ว 40,733 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 31.76 ของจำนวนเกษตรกรที่ยื่นความจำนง โดยเกษตรกรที่ได้รับความช่วยเหลือแล้วมีจำนวน 6,260 ราย

จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่ได้รับความช่วยเหลือแล้วมีจำนวนที่น้อยมาก ทั้งนี้จากการสำรวจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พบว่า การดำเนินโครงการฟื้นฟูยังมีปัญหาในหลายๆ ด้าน เช่น

ก) คณะอนุกรรมการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ระดับจังหวัด ยังขาดความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลเป้าหมาย และขาดการสร้างความร่วมมือร่วมใจร่วมกันในการปฏิบัติตามกรอบแนวทางการดำเนินงาน

ข) ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามระดับอำเภอ ยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและผู้นำอาชีพ เพื่อสร้างความเข้าใจในการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้

8. โครงการลดภาระหนี้ ผ่านระบบสถาบันเกษตรกร

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2544 นั้น โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกร จะครอบคลุมเฉพาะเกษตรกรที่เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. เท่านั้น ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช่ลูกค้าของ ธ.ก.ส. จะไม่ได้รับความช่วยเหลือแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันเกษตรกรอื่นมีสภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งมีแหล่งเงินทุนหลายแหล่ง เช่น แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. กรมส่งเสริมสหกรณ์ ธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น ดังนั้น การที่จะพักชำระหนี้ให้แก่สมาชิกสถาบันเกษตรกรอื่นจึงจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของแหล่งเงินทุนด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอมา โดยขยายขอบเขตให้ครอบคลุมไปถึงเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. ด้วย ทั้งนี้ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดตั้งโครงการลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ผ่านระบบสถาบันเกษตรกร ขึ้นมา โดยรัฐบาลได้อนุมัติจัดสรรเงินงบประมาณ เพื่อรองรับภาระในการดำเนินโครงการในวงเงินงบประมาณปีละ 1,196 ล้านบาท เป็นเวลา 3 ปี รวมวงเงินทั้งสิ้น 3,588 ล้านบาท โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรจำนวน 1.152 ล้านคน จากสถาบันเกษตรกรทั้งหมด 5,161 สถาบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง

สถาบันเกษตรกร	จำนวน (ล้านคน)	จำนวนสถาบัน
สมาชิกสหกรณ์การเกษตร	1.085	1,762
สมาชิกกลุ่มเกษตรกร	0.067	3,399
รวม	1.152	5,161

8.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ

ก) เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรและมีหนี้ไม่เกินจำนวน 100,000 บาท ได้รับการลดภาระหนี้ โดยการลดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมร้อยละ 3 ต่อปี เป็นเวลา 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2545 - 31 ธันวาคม 2548

ข) เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรใช้ออกสในการลดภาระหนี้ครั้งนี้ไปปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้

8.2 คุณสมบัติของเกษตรกร

ก) เป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคการเกษตรและสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ที่มีหนี้เงินกู้คงเหลือกับสถาบันเกษตรกรนั้นๆ ไม่เกิน 100,000 บาท โดยใช้ข้อมูลหนี้ที่สมาชิกเคยกู้ยืมเงินจากสถาบันเกษตรกรใน 1 ปีที่ผ่านมา

ข) ต้องไม่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยตามนโยบายของรัฐบาล ผ่านระบบ ธ.ก.ส.

9. บทสรุป

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยนั้น ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ โดยเริ่มแรกของโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้จะกระทำผ่านระบบ ธ.ก.ส. ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. อยู่แล้ว และ ธ.ก.ส. เองก็เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่เป็นกลไกในการกระจายเงินทุนสู่เกษตรกรตามนโยบายของรัฐบาล โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยที่มีฐานะยากจนและมีปัญหาหนี้สินมากให้ได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนลง ทั้งนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมี 2 แนวทางในการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน คือ ทางเลือกแรก เกษตรกรเลือกพักชำระหนี้เป็นเวลา 3 ปี โดยในระหว่างที่พักชำระหนี้ นั้น รัฐบาลจะเป็นผู้รับภาระดอกเบี้ยเงินกู้แทนเกษตรกรทั้งหมด ส่วนทางเลือกที่ 2 เป็นการลดภาระหนี้ ซึ่งเกษตรกรจะได้รับการชดเชยดอกเบี้ยจากรัฐบาลในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี เป็นเวลา 3 ปี ซึ่งภายหลังจากที่เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรจะได้รับการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและสามารถชำระหนี้คืนแก่ ธ.ก.ส. ได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมา รัฐบาลได้อนุมัติขยายขอบเขตของเกษตรกรเพิ่มเติม โดยให้ครอบคลุมถึงเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรด้วย เพื่อให้เกษตรกรได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงกัน

โครงการต่างๆ ที่กล่าวมาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูการประกอบอาชีพตามที่รัฐบาลสนับสนุนหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ หากเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูอย่างจริงจังก็จะเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นตัวในระยะยาว นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวยังช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในระดับหนึ่ง ซึ่งรวมไปถึงหนี้ในระบบก็จะได้รับการบรรเทาให้ลดน้อยลง แต่ถ้าหากเกษตรกรขาดความตั้งใจจริงก็อาจทำให้ขาดวินัยทางการเงินได้ อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังเร็วเกินไปที่จะตอบว่าเกษตรกรมีความตั้งใจจริงหรือไม่